

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Cornelis van Bynkershoek, Verhandelingen van Staatszaken

Reference:

Dhondt Frederik.- Cornelis van Bynkershoek, Verhandelingen van Staatszaken

Pro memorie : bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden / Stichting tot Uitgaaf der Bronnen van het Oud-Vaderlandse Recht - ISSN 1566-7146 - 2019:2(19), p. 72-75

Themanummer: Juristen die schreven en bleven. Juristen die schreven en bleven. Nederlandstalige rechtsgeleerde klassiekers / Martyn, G. [edit.]; et al.

To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/1671270151162165141>

Cornelis van Bynkershoek (1673-1743)

VERHANDELINGEN VAN STAATZAKEN

Cornelius (Cornelis) van Bynkershoek (Bijnkershoek), 'cieraad der Rechtsgeleerden' (Star Numan, Cornelis van Bynkmhoek, 6), werd geboren op 29 mei 1673 te Middelburg en overleed in Den Haag op 16 April 1743. De auteur studeerde in Franeker eerst theologie en vervolgens rechten bij Cornelis van Eck en Ulrik Huber. In 1693 verdedigde hij een dissertatie over leenrecht en in 1694 verkreeg hij de doctorstitel met een Disputatio de pactis iuris stricti contractibus in continenti adiectis. Eerst advocaat, zetelde de briljante jurist daarna van 1704 tot zijn dood in 1743 als raadsheer in de Hoge Raad van Holland, Zeeland en WestFriesland. Hij zat dit rechtscollege voor vanaf 1724. Naast het besproken werk zijn ook *De dominio maris* (Den Haag, 1703) en *Deforo legatorum* (Leiden, 1720; vert. Jean Barbeyrac, Den Haag, 1723) relevant voor het internationaal publiekrecht. *Verhandelingen van staatszaken* is de Nederlandse vertaling van het oorspronkelijk in 1737 door Johannes van Kerckhem in Leiden uitgegeven werk *Quaestionum juris publici libri duo: quorum primus est de rebus bellicis, secundus de rebus varii argumenti*. *Verhandelingen van staatszaken*, vervat in twee boeken, waarvan het eerste handelt van oorlog en vrede. En het tweede van zaken van verscheide stof. In het Latyn beschreven door den Hme Mr. Corn.[elius] Van Bynkershoek, President van den Hogen Rade over Holland, Zeeland en Vriesland, En nu in 't Nederduytsch overgebracht, door Mr. Matth. de Ruusscher, R.G. verscheen bij dezelfde uitgever in 1740, in twee volumes van respectievelijk 314 en 327 pagina's, telkens gevolgd door een niet-gepagineerde 'bladwyser' (het eerste deel voorafgegaan door een 'opdragt' aan de burgemeester van Middelburg, een bericht 'aan den lezer', een 'Bericht van den drukker aan den Neder-Duitschen lezer', de inhoudstafel en het drukprivilege van de Staten van Holland en West-Friesland). Een Leidse editie van S. Luchtmans volgde in 1752. De hier besproken editie (xlili+710 p.) is de tweede uitgave van de Nederlandse vertaling door Mattheus De Ruusscher (Star Numan, Cornelis van Bynkmhoek, 9), bij J. van Kerckhem te Leiden, in het zelfde jaar 1740. Naar aangeven van de titelpagina van het tweede deel is deze versie 'van veele misstellingen en drukfouten gezuivert'. Van Bynkershoek vat zijn werk aan met een scherpstelling van de definitie die Grotius in *De Jure belli ac pacis* aan de oorlog wijdde: 'Een stryd tusschen die genen, die aan geen anders magt onderworpen zyn, om hun recht te vervolgen, door geweld of door list' (bladzijde 2). Van Bynkershoek bestrijdt dat het geweld 'wettig' dient te zijn: 'Indien wy de reden, de leermeesters van 't recht der volkeren, volgen, staat ons alles tegen Vyanden, als vyanden, vry' (blz. 5). De reden hiervoor ligt bij de doeltreffendheid van het ingezette geweld: 'Wy beoorlogen iemand, om dat wy oordelen, dat hy, om de belediging, die hy ons aangedaan heeft, zyn verderf en dat van de zynen heeft verdient, en dit is het oogmerk onzer wapenen, waaraan weinig gelegen is, op watwyze wy dat bereiken' (blz. 5). 'Uw Vyand word by u als veroordeelt aangezien, en gy van 's gelyken by uw vyand' (blz. 6). De enige grens voor het ius in bello is de 'trouwloosheid'. Wie met een wederpartij door een overeenkomst verbonden is, heeft de oorlogstoestand willen opheffen. Dit belet evenwel niet dat de 'list' in een gewapend conflict is toegestaan, en geen inbreuk vormt op de bindende kracht van verdragen (blz. 6). De rechtvaardigheid 'staat toe, den vyand op allerhande wyzen in den grond te helpen' (blz. 7). Wie slechts beperkt geweld wil gebruiken, doet dat eerder uit 'grootmoedigheid', die wel een verklaring kan bieden voor afkerigheid tegenover de list. Deze verklaring is dan wel niet op het recht, maar louter op de moraal gebaseerd.

Oorlogsverklaringen zijn voor Van Bynkershoek (blz. 10) een kwestie van 'beleeftheid', en dus geenszins noodzakelijk om het uitbreken van een conflict vast te stellen. Wat 'gevoeglyk' waargenomen is, kan 'door geen recht gevordert' worden (blz. u). Indien de 'edelmoedige Vorsten en volkeren' de gewoonte hebben om de oorlog te verklaren, dan hoort opnieuw het onderscheid tussen edelmoedigheid en rechtvaardigheid te worden aangehaald. Het laatste is verplicht, het eerste niet (blz. 12). Op het eerste gezicht lijkt het merkwaardig dat de 'positivist' Van Bynkershoek hier een algemeen aanvaarde praktijk wil klasseren als niet-juridisch. Men zou het omgekeerde verwachten van een auteur die de voorrang geeft aan het gedrag van staten als belangrijkste bron van het volkenrecht. Een dergelijke lezing zou echter oppervlakkig zijn. De auteur verwerpt de plicht om de oorlog publiek te verklaren, omdat de praktijk strijdig is met 'de gezonde reden zelf[...] de ziel van het recht der volkeren'. Een oorlogsverklaring is 'niet noodzakelyk', zo blijkt uit de maritieme praktijk. Van Bynkershoek wilde vooral vermijden dat voor de formele oorlogsverklaring in beslag genomen handelsschepen niet zouden vallen onder het prijsrecht (blz. 20). De herhaalde woordbreuk van de vorsten van Spanje, Zweden en Frankrijk gedurende de zeventiende eeuw toonden voor Van Bynkershoek overigens aan dat het gewoonterechtelijke karakter van de oorlogsverklaring zeer betwifelbaar was (blz. 29). Van Bynkershoek behandelt de grote conceptuele vragen van het volkenrecht pragmatisch, vaak uit een bekommernis voor individuen in oorlogstijd. Een goed voorbeeld is zijn pragmatische benadering van handel in oorlogstijd (hoofdstuk III): 'Dus word zomtyds in 't algemeen de wederzydsche hande)dryving toegelaten [...] Maar hoe gy ze ook toelaat, 't zy algemeen, 't zy afzonderlyk, word, zo myn gevoelen geld, de staat van oorlog hieromtrent opgeschort' (blz. 41). De neutraliteit, of de juridische mogelijkheid om terzijde te blijven staan bij een conflict tussen een partij met een klaarblijkelijke causa iusta en haar tegenstander, wordt door Van Bynkershoek met veel realiteitszin bekeken. Neutrale staten, 'die geen party kiezen, noch door eenig verbond aan den een of den ander iets schuldig zijn', zijn soeverein. Ze hebben geen verplichtingen tegenover de belligerenten (blz. u1). Wie de integriteit van neutralen niet respecteert, begint een gewapend conflict met een andere, eveneens vrije en gelijke soeverein (blz. 98). Neutraliteit is een logisch corrolarium van soevereiniteit AJs binnenlandse wetgeving in de ene staat verbiedt om geweld te plegen 'tegen zyne onderdanen, of bondgenoten, of vremdelingen, uit hoofde van oorlog', hoe zou een andere staat daar een inbreuk op kunnen plegen, zonder een gewapend conflict te starten (blz. 99)? Wie andermans neutraliteit schendt, maakt de neutrale staat tot een belligerent. De overtreder wordt gestraft via de horizontale executie van een nieuw gewapend conflict (blz. 102). Uitzonderingen bestaan evenwel voor het 'met recht een vyand vervolgen' (blz. 108), maar enkel bij 'een vervolging op heter daad, uit een stryd, of stroping, die even voorafgegaan is'. Van Bynkershoek behandelt ook het recht van de provinciale staten om de oorlog te verklaren onder de Unie van Utrecht. Hij vindt dat dit recht berust bij de staten zelf en niet is overgedragen naar de Staten-Generaal. Derhalve kunnen 'partikuliere provintien [...] niet worden genoodzaakt, om een oorlog voor hetgemeene nut te aanvaarden' (blz. 286). De Verhandelingen van staatszaken zijn origineel in twee opzichten. Enerzijds toont het werk het belang van de nationale rechtspraak in de ontwikkeling van de statenpraktijk. Anderzijds legt hij de nadruk op de symbiose van ratio ('Sound thinking and robust common sense', aldus Neff, *Justice among Nations*, 192) en praktijk. Het volkenrecht omvat meer dan principes. Inzake smokkelwaar (contrebande) pleitte Van Bynkershoek bijvoorbeeld voor de onthoudingsplicht voor neutrale staten (ratio), maar dit verhinderde niet dat verdragen en zelfs nationale regelgeving het begrip smokkelwaar extensief mochten invullen, zoals de Republiek dat zelf deed wanneer de nood daartoe bestond (blz. 194; Wheaton, 65). Zoals de compilatoren van verdragen uit zijn eigen tijd (Jean du Mont de Carelskroon, Jean Rousset de Missy) herleidde Van Bynkershoek nooit recht tot macht. Zijn eruditie staat buiten twijfel. Toch waagde hij zich niet aan een systematisering van het volkenrecht, zoals Hugo Grotius, Samuel von Pufendorf of Christian Wolff deden. Bovenal valt echter op hoe Van Bynkershoek zich baseert op nationale

bronnen. De Hollandse Placcaetboeken, de rechtspraak van het Hof van Holland of de publicaties van Lieuwe van Aitzema zijn alom tegenwoordig. De humanistische terughoudendheid om juridische voorbeelden uit de eigen tijd te vermelden, is zo goed als afwezig. De Amerikaanse diplomaat Henry Wheaton citeerde Van Bynkershoek uitvoerig in zijn *Histoire des progrès du droit des gens* (1841), als betrouwbare vindplaats voor de praktijk van het achttiende-eeuwse neutraliteitsrecht. De auteur werd op dezelfde hoogte geplaatst als Charles de Secondat de Montesquieu en Emer de Vatte!. De Brit William Edward Hall prees hem (*International Law*, 1890, 584) als 'the earliest writer of real importance'. Dit oordeel werd gedeeld door Jan de Louter in zijn inleiding op de vertaling van het werk in de reeks *Classics of International Law* (1930). Van Bynkershoek is daarentegen onderbelicht in de recente overzichtswerken over volken rechtsgeschiedenis, ondanks de aandacht in specifieke monografieën (Akashi).

K. Akashi, *Comelius van Bynkershoek: His Contribution to the Development of International Law*, Den Haag, 1998; W.E. Hall, *A Treatise on International Law*, Oxford, 1890; S.C. Neff, *Justice among Nations. A History of International Law*, Cambridge (Mass.), 2014; O. Star Numan, *Corntlis van Bynkmhoek. Zijn leven en zijne geschriften*, Leiden, 1869; C. Van Bynkershoek, vert. D. Gaurier, *Les deux livres des questions de droit public, dont le premier est sur la matière des guerres, et le second sur des matières de thèmes divers*, Limo ges, 2010; C. Van Bynkershoek, vert. F. Tenney, inl. J. De Louter, *Quaestionum juris publici libri duo. Classics of International Law*; dl. 14, Oxford, 1930; H. Wheaton, *Histoire des progrès du droit des gens en Europe et en Amirique depuis la Paix de Westphalie*, Leipzig, 1841.

prof. dr. Frederik Dhondt

Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Antwerpen